

Hejdánek, Ladislav → přátelé z NO

Ladislav Hejdánek

in: Ladislav Hejdánek, M.L.at — 7. 3. 1964, Praha: samizdat, 1964, n. 4, p. 1-3 ♦ [publication](#)

in: Ladislav Hejdánek, M.L.at — 7. 3. 1964, Praha: samizdat, 1964, č. 4, str. 1-3 ♦ [publikace](#)

♦ korespondence, česky, vznik: 7. 3. 1964

♦ correspondence, Czech, origin: 7. 3. 1964

Milí přátelé,

na prvním místě bych chtěl uvítat Milanův počín, který je současně počínkem, i když není docela jasno (ve světle úvodních citací z knihy Přísloví), byl-li autorem míněn jako nápoj opojný čili opium pro nás hynoucí a ducha truchlivého, nebo zase spíš jako hrst drobtů pro krále (v tom případě jde zase o nápoj opojný, i když jen v titulaci). Ale nás rohlíkem neopiješ, milý Milánku. Na svou chudobu nezapomeneme, ale nejsme proto ducha truchlivého ani nehodláme hynout. Ve svobodě křesťanově si však můžeme dovolit líznout si tvého listu, ať už to mají být drobtý nebo kapky vína. A ovšem: posoudíme pachut, která nám zůstane na jazyku.

Mám zásadní pochybnost, zda „v konkrétních akcích je nutné se spojit natruc rozdílům, soustředit se na praktický účel a potom teprve nasadit „zásadní kritiku“, a s díky odmítám – alespoň za sebe – výtku perfekcionismus, neřku-li prefekcionismu. Kde není jasno v zásadách, tam jde o oportunismus nebo alespoň practicismus, jestliže se dělají kompromisy tohoto druhu. Společná akce je možná jen tam, kde je buď jednotu v zásadách anebo alespoň respekt k zásadám obou nebo všech zúčastněných stran. Bylo by bývalo třeba celý dopis přeformulovat, abych ho mohl i já podepsat. Nikdy nebudu podepisovat nic, za čím nestojím; stojí-li někdo o můj podpis, musí připustit takovou formulaci, která by vyhovovala nejen jemu, ale i mně. A zvláště napsat dopis není žádná praktická akce, již bych se mohl účastnit a přitom objasňovat své důvody a motivy. Dopis sám je především objasňováním motivů, a já bych se musel podpisem ztotožňovat s motivy a důvody, které neuznávám. Mluvit o perfekcionismu a shazovat tak úsilí o zásadovou, ideovou čistotu, je velmi pochybné počínání a zavání nepříjemnými pachy (česky: smrady). Vždyť sám Milan ví, že „v NO vznikají rozpory, dost vážné. Ale to je dobře. Aspoň se některé otázky důkladně vyjasní. Tam, kde se jedná o věc, tam se nemůže zděšeně říkat 'Ticho, ticho, milé dětičky'...“.

Dost nešťastné a pochybné je také Milanovo dělení NO na křídlo křesťanského pozitivismu a křesťanského religionismu. Daleko spíše by se dalo obojích termínů používat promiscue, neboť co je v dnešním křesťanství religionismus, leč křesťanský, náboženský pozitivismus, který nechce vykročit ze své zabeđenosti, ze své uzavřenosti do historicky daného, tradičního světa náboženské zkušenosti a odmítá každý přesah duchovního úsilí jako nepřipustnou „metafysiku“?

Naproti tomu jsem rád, že Milan vidí nutnost dále pracovat na vyřešení otázky poměru křesťanství a náboženství. Už minule jsem slíbil, že Vám pošlu opis článku Dr Komárkové na toto téma, k němuž se tak dostáváme asi s dvouletým zpožděním vinou některých soudruhů, kteří si to nechali pro sebe. Činím tak dnes a přidávám ještě text tří dopisů, které jsou (pro změnu zase mou vinou, protože jsem je založil a teprve nedávno opět našel) také více než rok staré a které jsem dostal z Chebu jako reakci na tři články o sekularisaci v KJ. Jsou v mnohém směru poučné jako dokument; uvědomuju si na nich, jak nesnadná to je záležitost přesvědčit lidi proti jejich osobní (i širší) tradici, zvyklosti a pod.

A tak hodlám hlavním tématem tohoto dopisu učinit znovu otázku náboženství, víry, souvislosti zvěsti s dobou a především otázku nové interpretace (také v navázání na Kájův proskribovaný a prodrbávaný, nikoli však – alespoň dosud – analysovaný článek v KR). Protože však se s dobrým ohlasem setkávají také informace o tom, co po různu vyšlo, nejprve několik upozornění.

V Otázkách marxistické filozofie roč. 18)1963, č. 6, vyšel pozoruhodný článek Michala Suchého „Poznávání a pravda“, v němž se zabývá problémem ověřování pravdivosti resp. nepravdivosti nově vznikajících poznatků. Problematisuje pokusy, za každou cenu vtlačit nová fakta do rámce existujících (tedy starých) teorií. I když vysvětlování nových faktů na pozadí předešlých poznatků je nevyhnutelným postupem, je třeba si uvědomit možnost omylů, které z něho vyplývají (poukaz na dogmatismus). Autor říká, že si musíme uvědomit, že je nemožné úplně jednoznačně určit, nakolik

jsou nově vznikající teorie a poznatky pravdivé nebo nepravdivé. Mnohé nové teorie jsou na základě současného poznání těžko dokazatelné, ale i těžko vyvratitelné (nepomůže ani odvolávání na filosofii). V podstatně hlubším poznání věcí a jevů, případně v poznání nových stránek skutečnosti jde velmi často o vytváření nových principů, takže není možno prostě se odvolávat na principy předešlého stavu vědy. S novým poznáním se mění vědomostní horizont. Nic takového, jako „zdravý rozum“, neexistuje. Ani praxi nesmíme absolutizovat; praxe neexistuje jako nějaká homogenní, historicky nepodmíněná činnost. Ze všeho pak vyplývá, že o pravdivosti anebo o nepravdivosti našich poznatků nemohou rozhodovat žádná usnesení ani žádné mocenské zásahy. Pravda nemusí být záležitostí souhlasu většiny. Většina se nemůže usnést o pravdivosti anebo o nepravdivosti názorů nebo poznatků. Administrování ani filosofická intervence ve vědeckých otázkách dosud nejsou překonány, i když úlohu filosofie ve vědeckém poznání nelze odmítat. Vymezit přesnou hranici, kam až je filosofie závazná pro teoretické závěry jednotlivých věd, však nelze vždy jednoznačně. Málo pomůže argumentování s tím, co je „marxistické“ nebo „leninské“, protože marxistické se v tomto případě kryje s pravdivým, a co je marxistické čili pravdivé, to je teprve třeba dokazovat. V přijímání jednotlivých myšlenek musí mít místo i skepse. Chceme-li se zbavit chýb, musí se změnit způsob vědecké práce, musí se změnit přístup ke zkoumané problematice. Jinak je nebezpečí, že se tytéž chyby budou opakovat nevyhnutelně i v budoucnosti.

Nevím, jak kdo sleduje časopis Divadlo. Je to jeden z několika nejlepších časopisů u nás vycházejících. V prosincovém čísle je např. článek „Svět Ivana Vyskočila“ od Jana Patočky, a pak řada velmi dobrých až vynikajících článků o absurditě, absurdním a černém humoru, nonsensu, gagu atd. (autoři jako Oleg Sus, Ivan Dubský, Václav Havel, Zdeněk Kořínek a další). Z lednového čísla bych pro stručnost doporučil především překlad „Nočního rozhovoru“ Friedricha Dürrenmatta. Z nedávno vyšlého únorového pak Hildesheimerovu „Erlangenskou řeč o absurdním divadle“, Albeeův „Americký sen“, Grassovu „Povodeň“ s článkem Jitky Bodlákové a v neposlední řadě studii Rio Preisnera o „Panu Karlíčkově“ (což byl „seriál“ vídeňské televize, gramofonových desek aj.).

Nově vycházející „Tvář“ ukázala v lednovém čísle ještě řadu nedostatků a zřetelně se zlepšila v únoru. Celkem se však ještě moc nevybarvila; Hedě se tato tvář zdá poněkud bezzubá. Doufejme, že jí co nejdříve porostou mlíčníky.

Protože o Hostu se už zmínil Milan, a o nutnosti přečíst Němcův překlad prologu k „Phénomene humain“ Teilharda de Chardina v lednovém čísle Vesmíru jsem Vám už říkal (také o tom víte, že v březnovém čísle, které vyjde v nejbližších dnech, bude můj článek, jehož původní versi jste dostali někdy na podzim), a konečně protože nechci a ani nemohu vyčerpát seznam všech významnějších časopisů, chci se nyní maličko zdržet u Literárních novin, zejména u Šotolova článku – referátu na zasedání ÚV SČsS (LN č. 10 ze 7. 3. 1964). Nazývá se „Ideje a tvorba“ a má svůj význam nejen proto, že byl po obsáhlé diskusi schválen zasedajícími, ale i (a vlastně hlavně) pro svůj obsah sám o sobě. Když si to dobře přečtete, budete plni výhrad a – respektu. A právě něco takového měl zřejmě Šotola na mysli, něčeho takového chtěl asi dosáhnout. Je v tom trochu pískání a halekání mladíka, nezvyklého jít lesem, ale jsou v tom i svaly, dobrý postřeh a nepochybná odvaha. Kus naivnosti, ale i upřímnosti; předstírané hromotluctví, ale i chuť do fair zápasů. Jsou tam momenty, nad nimiž se vám zatočí hlava, i momen ty střízlivosti. Má to svůj pathos, ale zná to pernou sebekritiku; snad jen to nás mrzí, že tam není alespoň zrnko humoru. Snad tam nebude chybět jindy. A pokud jde o výhrady, pramení v jádru z toho, že kdesi v pozadí tušíme úzké profily morální, ideové i lidské. Bylo by však nemístné na ně právě v této chvíli vzpomínat.

Vedle časopisů vycházejí i knihy. Především musíte všichni přečíst Bronzovou bránu Tadeusze Brezy; v rámci ekumenismu. Dále vřele doporučuji Dominika Tatarku, Démona súhlasu; je to sice trochu rétorické, říkála Heda (které jsem to předčítal, sama to ještě nečetla), ale je to výborné čtení. V

nejbližších dnech či v nejhorším případě týdnech vyjde Patočkův Aristoteles a Garaudy-ho Perspektivy člověka. Obojí bude velká událost. Ze starších věcí pak doporučuji – pokud to nemáte a pokud jste to nečetli – Feuerbachovy „Zásady filosofie budoucnosti“ a jiné filosofické práce (ČSAV 1959). Čtu teď zase trochu tohoto „subalterního filosofa“ (jak se o něm kdysi vyjádřil Jan Šimsa) a došel jsem k závěru, že by si alespoň tuto knížku měl dobře prostudovat každý příslušní Nové orientace (a na druhé straně každý marxista, který má smysl pro otázky tzv. filosofie člověka). A nakonec nemohu odolát, abych necitoval z jednoho jeho dopisu Wigandovi z 29. prosince 1842: „... Ich gratulire zu Ihren 14 Kindern von Herzen. Die wahre Philosophie besteht darin, nicht Bücher, sondern Menschen zu machen.“

[Na první straně přepis pro Jakuba Trojana, kterému byl určen průklep textu: „18. 3. mluvím v Jirchářích Karel Flos (o sjednocení lidstva); přijed' včas!“ – pozn. red.]